

Ἡ φυσικὴ καὶ ὀργανικὴ αἰτία ὅπως συντηρεῖ ἢ
 ξανακαλεῖ τὰς ιδέας, εἶναι λοιπὸν εἰς τὴς προσδιο-
 ρισμὸς, τῶν ὁποίων ὁ ἐγκέφαλος τὸ πρῶτεῦον ὄργανον
 τῆς αἰωθήσεως, ἔκαμε μίαν ἕξιν, καὶ αἱ ιδέαι αὐ-
 ταὶ σφύζονται ἢ ξαναπαράγονται, καὶ ὅταν αἱ αἰωθή-
 σεις παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ συντρέχῃν. Διὰ τὶ ἡμεῖς δὲν
 ἠθέλαμεν ξαναπαραστήνῃ τὰ ὑποκείμενα ὅπως εἶδαμεν,
 ἀκῆσαμεν, ἢ ἐγγίξαμεν, ἂν ἡ κίνησις δὲν ἔπερνε τὴς
 ἰδίης προσδιορισμὸς ὅπως καὶ ὅταν βλέπωμεν, ἀκῶμεν,
 ἢ ἐγγίζωμεν. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια ἀκο-
 λυθεῖ τὴς ἰδίης νόμου, εἴτε δοκιμάζωντας τινὰς ἕνα
 αἰωθίμα, εἴτε ἐνθυμέμενος ὅτι τὸ ἐδοκίμασε, καὶ ἡ
 μνήμη δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τρόπον τῶ αἰωθάνεωθαι.

Αἱ ιδέαι εἰς τὰς ὁποίας τινὰς δὲν σοχά-
 ζεται, δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος.

17'. Ἀκῆσα συχνὰ νὰ ἐρωτῆν. „Τὶ γίνονται αἱ
 „ιδέαι εἰς τὰς ὁποίας παύει τινὰς ἀπὸ τὸ νὰ ἐναχο-
 „λῆται; πῶς διαφυλάττονται; πόθεν ξαναέρχονται,
 „ὅταν ξαναπαραστήνῃν εἰς ἡμᾶς; Εἰς τὴν ψυχὴν
 „εἶναι ὅπως ὑπάρχῃν εἰς αὐτὰ τὸ μακρὸν μετολλά-
 „βημα ὅπως δὲν σοχάζομάσθε τελείως; Εἰς τὸ σῶ-
 „μα εἶναι;

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ ἀπὸ τὰς ἀποκρί-
 σεις ὅπως κάμνῃν οἱ Μεταφυσικοὶ, ἠθέλε πιστεύσῃ τι-
 νὰς ὅτι αἱ ιδέαι εἶναι καθὼς ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ
 τὰ ὁποία προμηθεύομάσθε, καὶ ὅτι ἡ μνήμη δὲν ἠθέλεν
 εἶναι, παρὰ μία μεγάλη ἀποθήκη. ἠθέλεν εἶναι

ἐξ ἴσθ εὐλογον νὰ δώσῃ τινὰς ὑπαρξίν εἰς τὰ διάφορα σχήματα ὅπῃ ἓνα σῶμα ἀλληλοδιαδόχως εἶχε, καὶ νὰ ζητῇ. „ Ἐπιγίνεται ἡ εὐλογυλότης αὐτῆς σχήματος ὅταν πέρνῃ ἓνα ἄλλο σχῆμα; πῶς διαφυλάττεται; καὶ ὅταν αὐτὸ τὸ σῶμα ξαναγίνεται εὐλογυλόν, πόθεν ἔρχεται εἰς αὐτὸ ἡ εὐλογυλότης; “

Αἱ ἰδέαι εἶναι καθὼς τὰ αἰσθήματα, τρόποι τῆς εἶναι τῆς ψυχῆς· ὑπάρχον, ἐν ὅσῳ τὴν εἰδοποιῶν· δὲν ὑπάρχον, εὐθὺς ὅπῃ παύον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν εἰδοποιῶν. Τὸ νὰ ζητῇ τινὰς εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας δὲν σοχάζεται τελείως, εἶναι τὸ νὰ τὰς ζητῇ ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον. Τὸ νὰ τὰς ζητῇ τινὰς εἰς τὸ σῶμα, εἶναι τὸ νὰ τὰς ζητῇ ἐκεῖ ὅπῃ δὲν ἐσάθησαν ποτέ· ἢ πῶς εἶναι λοιπόν; ἔδαμῃ.

Πῶς ξαναγεννῶνται;

ιδ'. Ἐπιθέλει εἶναι ἄτοπον νὰ ζητῇ τινὰς πῶς εἶναι οἱ ἤχοι ἐνὸς κλαβεσσενίῃ, ὅταν αὐτὸ τὸ ὄργανον πάνῃ ἀπὸ τὸ νὰ ἤχῃ; ἢ δὲν ἔπιθέλει ἀποκριθῆ τινὰς; „ Δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος, μὰ ἂν τὰ δάκτυλα κρέον τὰ πλῆκτρα κινέμενα καθὼς ἐκινήθησαν, θὰ ξαναπαράξον τὴν ἰδίαν ἤχον. “

Ἐνὸς νὰ ἀποκριθῶ λοιπόν ὅτι αἱ ἰδέαι μὲ δὲν εἶναι εἰς κανένα μέρος, ὅταν ἡ ψυχὴ μὲ πάνῃ ἀπὸ τὸ νὰ σοχάζεται εἰς αὐτὰς, καὶ ὅτι αὐταὶ θὰ ξαναπαρῶν εἰς ἐμένα, εὐθὺς ὅπῃ τὰ οἰκεῖα εἰς παραγωγὴν αὐτῶν κινήματα θὰ νὰ ξαναεωθῶν.

Μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν γνωρίζω τὸν μηχανισμόν τῆ ἐγκεφαλῆ, ἠμπορῶ λοιπὸν νὰ κρίνω ὅτι τὰ διάφορά τε μέρη ἀπόκτησαν τὴν εὐκολίαν νὰ κινῶνται ἀφ' ἑαυτῶν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ὅπῃ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, ὅτι αἱ ἕξεις αὐτῶν τῶν ὀργάνων διαφυλάττονται, ὅτι κάθε φοράν ὅπῃ ὑπακίει εἰς αὐτὰς, ξανατυπώνει τὰς ἰδίας ιδέας· ἐπειδὴ τὰ ἴδια κινήματα ξαναγενοῦνται εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐνὶ λόγῳ, ἔχει τινὰς ιδέας εἰς τὴν μνήμην τε καθὼς ἔχει εἰς τὰ δάκτυλά τε παιγνίδια τῆ κλαβεσσενίῃ, δηλαδή, ὅτι ὁ ἐγκεφαλος ἔχει καθὼς ὅλαι αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις, τὴν εὐκολίαν τῆ νὰ κινήθῃ κατὰ τὰς προσδιορισμῆς τῶν ὁποίων ἔκαμε μίαν ἕξιν. Δοκιμάζομεν αἰσθήματα, σχεδὸν καθὼς ἓνα κλαβεσσένι ἔχει ἤχους. Τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα τῆ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι καθὼς τὰ πλήκτρα, τὰ ὑποκείμενα ὅπῃ προσβάλλου εἰς αὐτὰ εἶναι καθὼς τὰ δάκτυλα ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα, τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα εἶναι καθὼς τὸ σῶμα τῆ κλαβεσσενίῃ, τὰ αἰσθήματα ἢ αἱ ἰδέαι εἶναι καθὼς οἱ ἤχοι, καὶ ἡ μνήμη ἔχει χώραν ὅταν αἱ ιδέαι ὅπῃ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν ὑποκειμένων ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, ξαναγεννῶνται ἀπὸ τὰ κινήματα τῶν ὁποίων ὁ ἐγκεφαλος ἀπόκτησε τὴν ἕξιν.

Όλα τὰ φαινόμενα τῆς μνήμης ἐξήγῶνται μὲ τὰς ἕξεις τῆ ἐγκεφαλῆ.

ιέ. Ἄν ἡ μνήμη βραδεῖα ἢ ταχεῖα ξαναχεδιάζει τὰ πράγματα, ποτὲ μὲ τάξιν ποτὲ μὲ ἀταξίαν, ἡ αἰτία εἶναι ὅπῃ τὸ πλῆθος τῶν ιδεῶν ὑποθέτει εἰς τὸν ἐγκέφαλον κινήματα τόσον πολυάριθμα, ἢ τόσον διαφορετικὰ, ὅπῃ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ξαναγεννῶνται πάντοτε μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν ἢ μὲ τὴν ἰδίαν ἀκρίβειαν.

Όλα τὰ φαινόμενα τῆς μνήμης κρέμονται ἀπὸ τὰς ἕξεις τὰς ἀποκτημένας ἀπὸ τὰ κινήτὰ ἢ λιγιστικὰ μέρη τῆ ἐγκεφαλῆ, ἢ ὅλα τὰ κινήματα τῶν ὁποίων αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι δεκτικὰ, εἶναι δεμένα ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, καθὼς ὅλαι αἱ ιδέαι ὅπῃ ξανακαλῶν, εἶναι δεμένα ἀναμεταξύτῃς.

Οὕτως εἶναι ὅπῃ ἢ τὰ κινήματα τῶν δακτύλων ἐπάνω εἰς τὰ πλήκτρα εἶναι δεμένα ἀναμεταξύτῃς, καθὼς ἢ οἱ ἦχοι τῆ παιγνιδιῆ ὅπῃ κάμνει τινὰς νὰ ἀκέεται, ἢ τὸ παιγνίδι εἶναι πολλὰ βραδύ, ἂν τὰ δάκτυλα κινῶνται πολλὰ βραδέως, ἢ εἶναι συγκεχυμένον, ἂν τὰ κινήματα τῶν δακτύλων συγχέωνται. Λοιπὸν, καθὼς τὸ πλῆθος τῶν παιγνιδιῶν ὅπῃ μανθάνει τινὰς εἰς τὸ κλαβεσσένι, δὲν συγχωρεῖ πάντοτε εἰς τὰ δάκτυλα νὰ φυλάττεν τὰς ἕξεις τὰς οἰκείας εἰς τὸ νὰ τὰ ἐκτελέσῃν μὲ εὐκολίαν ἢ μὲ καθαρότητα, παρομοίως τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων ὅπῃ θέλει τινὰς νὰ ἐνθυμηθῇ, δὲν συγχωρεῖ πάντοτε εἰς

τὸν ἐγκέφαλον τὰς ἕξεις τὰς οἰκείας εἰς τὸ νὰ
ξαναχεδιάζην τὰς ἰδέας μὲ εὐκολίαν καὶ μὲ σωστότητα.

Ἄν φέρῃ ἓνας ἐπιτήδειος μουσικὸς τὰ χέρια
τε ἐπάνω εἰς τὰ πλῆκτρα χωρὶς σκοπὸν, οἱ πρῶ-
τοι ἤχοι ὅπῃ κάμναι νὰ ἀκέωνται, προσδιορίζουν τὰ
δάκτυλά τε εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῶν νὰ κινῶνται καὶ νὰ
ὑπακῶν εἰς μίαν σειρὰν κινήματων, τὰ ὅποια κάμ-
νουν μίαν σειρὰν ἤχων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρμονία καὶ
ἡ μελωδία τὸν ἐκπλήττην τὸν ἴδιον ἐνίοτε. Μὲ
ὅλον τῆτο ὁδηγεῖ τὰ δάκτυλά τε χωρὶς ἀγῶνα χω-
ρὶς νὰ φαίνεται ὅτι προσέχη.

Οὕτω καὶ ἓνα πρῶτον κίνημα προξενημένον
εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν ἑνὸς ὑ-
ποκειμένου ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, προσδιορίζει
μίαν σειρὰν κινήματων, τὰ ὅποια χεδιάζην μίαν
σειρὰν ἰδεῶν· καὶ, ἐπειδὴ εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὅπῃ
εἴμασθε ἔξυπνοι, αἱ αἰσθήσεις μας, ὑποκείμεναι πάν-
τοτε εἰς τὰς ἐντυπώσεις τῶν ὑποκειμένων, δὲν παύ-
ναι ἀπὸ τὸ νὰ ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς τὸν ἐγκέφαλον,
συμβαίνει ὅπῃ ἡ μνήμη μας νὰ εἶναι πάντοτε εἰς
ἐνέργειαν. Ὁ ἐγκέφαλος κλονέμενος συνεχῶς ἀ-
πὸ τὰ ὄργανα, δὲν ὑπακῶει μόνον εἰς τὴν ἐντύπωσιν
ὅπῃ δέχεται ἀμέσως, ὑπακῶει ἀκόμι εἰς ὅλα τὰ
κινήματα ὅπῃ αὐτὴ ἢ πρώτη ἐντύπωσις πρέπει νὰ
ξαναπαράξη. Πηγαίνει καθ' ἕξιν ἀπὸ κίνημα εἰς
κίνημα, προπορεύεται τῆς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων,
κάμνει μακρὰς σειρὰς ἰδεῶν· κάμνει περισσότερον
ἀκόμι, ἀντενεργεῖ ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις μὲ ζωή-

ρότητα, ξανασέλνει εἰς αὐτὰς τὰ αἰσθήματα ὅπῃ τὸν ἔσειλαν πρότερον, καὶ μᾶς πείθει ὅτι βλέπομεν ἐκεῖνο ὅπῃ δὲν βλέπομεν.

Καθὼς λοιπὸν τὰ δάκτυλα φυλάττων τὴν ἕξιν μιᾶς σειρᾶς κινήματων, καὶ ἤμπορῶν μὲ τὴν παραμικροτέραν αἰτίαν νὰ κινήθῃν καθὼς ἐκινήθησαν, ὁ ἐγκέφαλος φυλάττει καὶ αὐτὸς ἕξ ἴσῃ τὰς ἕξεις, καὶ ἀφ' ἑκείνης κινήθῃ μίαν φοράν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων, περὶ μόνος τῶν ἀπὸ τὰ κινήματα ὅπῃ τὸν εἶναι συνειδησμένα, καὶ ξανακαλεῖ τὰς ιδέας.

Ἡ μὲν πῶς ἐκτελεῖνται αὐτὰ τὰ κινήματα; πῶς ἀκολουθῶν διαφόρους προσδιορισμούς; Αὐτὸ εἶναι ὅπῃ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ βαδύνωμεν. Ἄν ἀκόμι ἔκαμνε τινὰς αὐτὰ τὰ ζητήματα ἐπάνω εἰς τὰς ἕξεις ὅπῃ ἀποκτῶν τὰ δάκτυλα, ἐγὼ δὲν ἤμπορῶσα νὰ ἀποκριθῶ. Διὰ αὐτὴν λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν (ὑποκειμενον) δὲν θέλω νὰ χάνωμαι μέσα εἰς εἰκασίας. Ἄρκει εἰς ἐμένα νὰ κρίνω διὰ τὰς ἕξεις τῶν ἐγκεφάλων ἀπὸ τὰς ἕξεις τῆς κάθε αἰσθήσεως. Πρέπει νὰ εὐχαρισηθῇ τινὰς ἡξεύρωντας ὅτι ὁ ἴδιος μηχανισμὸς, ὁποιοσῶν, δίδει, φυλάττει καὶ ξαναπαράγει τὰς ιδέας.

Ἡ μνήμη ἔχει τὴν καθέδραν τῆς εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ εἰς ὅλα τὰ ὄργανα ὅπῃ μεταδέττων τὰς ιδέας.

15. Εἶδαμεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ μνήμη ἔχει τὴν καθέδραν τῆς εἰς τὸν ἐγκέφαλον, μοι φαίνεται ἀκόμι ὅτι τὴν ἔχει εἰς ὅλα τὰ ὄργανα τῶν αἰσθημάτων.

ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὴν ἔχη παντῶ ὅπως εἶναι ἢ αἰτίαι ἢ ὀργανικῇ τῶν ιδεῶν ὅπως ξανακαλῶμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας. Λοιπὸν, ἂν διὰ νὰ δώσωμεν τὸ πρῶτον μίαν ιδέαν εἰς τὸν ἑαυτόν μας, ἔκαμε χρεια ὅπως αἱ αἰσθήσεις νὰ ἐνεργήσῃν ἐπάνω εἰς τὸν ἐγκέφαλον, φαίνεται ὅτι ἡ ἐνδύμησις αὐτῆς τῆς ιδέας, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ εὐκρινεστέρα, παρά ὅταν ἐκπεριόδῃ ὁ ἐγκέφαλος θὰ ἐνεργήσῃ ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις. Αὐτὴ ἡ κοινωνία τῶν ἐνεργειῶν εἶναι λοιπὸν ἀναγκαία διὰ νὰ ἀνεγείρῃ τὴν ιδέαν ἐνὸς περασμένου αἰσθήματος, καθὼς εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ κάμῃ ἓνα τωρινὸν αἰσθημα. Τῷ ὄντι, ἡμεῖς λόγῳ χάριν, δὲν παρασῆνομεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ποτὲ καλλίτερα ἓνα σχῆμα, παρά ὅταν τὰ χέρια μας ξαναπάρῃν τὴν ἰδίαν μορφήν ὅπως ἡ ἀφῆ εἶχε τὰ κάμη νὰ πάρῃν. Εἰς παρόμοιον καιρὸν ἡ μνήμη μας ὁμιλεῖ κατὰ τινὰ τρόπον τὴν σχηματικὴν διάλεκτον (κατωτέρω θέλεις ἰδῆ τί εἶναι ἡ σχηματικὴ διάλεκτος).

Ἡ μνήμη ἐνὸς σκοπῶ τὸν ὅποιον παίζει τινὰς ἐπάνω εἰς ἓνα ὄργανον, ἔχει τὴν καθέδρατῆς ἐπάνω εἰς τὰ δάκτυλα, εἰς τὸ αὐτὶ, καὶ εἰς ἐγκέφαλον. Εἰς τὰ δάκτυλα, ἐπειδὴ ἀπόκτησαν μίαν ἕξιν μιᾶς σειρᾶς κινήματων. Εἰς τὸ αὐτὶ, ἐπειδὴ κρίνει τὰ δάκτυλα, καὶ ἐπειδὴ, χρειαῖς τυχέσης, δὲν τὰ διευθύνει, παρά μὲ τὸ νὰ ἀπόκτησε καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς μίαν ἕξιν μιᾶς ἄλλης σειρᾶς κινήματων. Εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ἐπειδὴ ἀπόκτησε μίαν ἕξιν νὰ περ-

να ἀπὸ τὰς μορφὰς ὅπῃ ἀποκρίνονται ἀκριβῶς εἰς τὰς ἕξεις τῶν δακτύλων καὶ τῶν αὐτιῶν.

Εὐκόλα σημειώνει τινὰς τὰς ἕξεις ὅπῃ τὰ δάκτυλα ἀπόκτησαν· δὲν ἔμπορεῖ ὅμως νὰ παρατηρήσῃ τὰς ἕξεις τῶν αὐτιῶν, ὀλιγώτερον ἀκόμι τὰς τῆ ἐγκεφάλου· ἀλλ' ἡ ἀναλογία δείχνει ὅτι ὑπάρχουν.

Ἡ δὲ εὐκολία ἔμπορεῖ τινὰς νὰ ἠξεύρῃ μίαν γλώσσαν, ἀν' ὃ ἐγκεφάλου δὲν ἀποκτῶσεν ἕξεις ὅπῃ νὰ εἶναι σύμφωναι μὲ τὰς ἕξεις τῶν αὐτιῶν διὰ νὰ τὴν ἀκῆσῃ, μὲ τὰς ἕξεις τῆ σώματος διὰ νὰ τὴν ὁμιλήσῃ, καὶ μὲ τὰς ἕξεις τῶν ὀφθαλμῶν διὰ νὰ τὴν διαβάσῃ; Ἡ ἐνθύμησις ἄρα μιᾶς γλώσσης δὲν εἶναι μόνον εἰς τὸν ἐγκεφάλου, εἶναι ἀκόμι εἰς τὰς ἕξεις τῶν ὀργάνων, τῆς ἀκοῆς, τῆς λόγου, καὶ τῆς ὀράσεως.

Ἐξήγησις τῶν ὄνείρων.

13. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅπῃ ἀνωτέρω ἔθεσα, εἶναι εὐκόλον νὰ ἐξηγήσῃ τινὰς τὰ ὄνειρα· ἐπειδὴ αἱ ιδέαι ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὸν ὕπνον, ὁμοιάζουν ἄρκετὰ μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνει ἕνας μουσικός, ὅταν, εἰς στιγμὰς συναρπαγῆς, ἀφίνη νὰ πηγαίνῃ τὰ δάκτυλά τε ὡς ἐκ τύχης. Βέβαια τὰ δάκτυλά τε δὲν κάμνουν, εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπῃ ἔμαθαν νὰ κάμνουν, δὲν τὸ κάμνουν ὅμως μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν, ῥάπτουν μαζὶ διαφόρους περικοπὰς, παρμένας ἀπὸ διάφορα τραγῆδια ὅπῃ ἐσπέδασαν.

Ἄς κρίνωμεν λοιπὸν, κατ' ἀναλόγιαν, διὰ ἐκεῖνο ὅπῃ γίνεται εἰς τὸν ἐγκεφάλου, ὕπερα ἀπὸ

ἐκεῖνο ὅπῃ παρατηροῦμεν εἰς τὰς ἕξεις ἑνὸς χερσὶ ἀσκημένῃ ἐπάνω εἰς ἓνα ὄργανον, καὶ θὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ ἐνύπνια εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας αὐτῆ τῆ πρωτεύοντος ὀργάνου ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, ὅταν εἰς τὸ μέσον τῆς ἡρεμίας ὄλων τῶν μερῶν τῆ σώματος, φυλάττη ἀρκετὴν ἐνεργειαν διὰ τὴν ὑπακὴν εἰς τινὰς ἀπὸ τὰς ἕξεις τῆ. Λοιπὸν, εὐθὺς ὅπῃ κινεῖται καθὼς ἐκινήθη ὅταν εἴχαμεν αἰσθήματα, ἐνεργεῖ τότε ἐπάνω εἰς τὰς αἰσθήσεις, καὶ εὐθὺς ἀκούομεν καὶ βλέπομεν. Οὕτως ἕνας κελὸς πειθεύει ὅτι αἰσθάνεται τὸ χέρι ὅπῃ δὲν ἔχει πλέον. Πλὴν εἰς παρόμοιον καιρὸν ὁ ἐγκέφαλος ξανατυπώνει, τὸ συνειδησμένον, τὰ πράγματα μὲ μεγάλην ἀταξίαν· ἐπειδὴ αἱ ἕξεις τῶν ὀπίων ἢ ἐνεργεῖα ἐσαματήθη ἀπὸ τὸν ὕπνον, ἐμποδίζον ἓναν μεγάλον ἀριθμὸν ιδεῶν.

Ἡ μνήμη χάνεται, ἐπειδὴ ὁ ἐγκέφαλος χάνει τὰς ἕξεις κ.

ιη. Ἐπειδὴ ἐξηγήσαμεν πῶς ἀποκτῶνται αἱ ἕξεις ὅπῃ κάμνον τὴν μνήμην, θὰ εἶναι εὐκόλον νὰ καταλάβωμεν πῶς χάνονται.

Πρῶτον, ἂν δὲν βασῶνται συνεχῶς, ἢ ἂν δὲν ἀνανεώνωνται συχνά. Οὕτω χάνονται ὅλαι ἐκεῖναι εἰς τὰς ὁποίας αἱ αἰσθήσεις πάυον ἀπὸ τὸ νὰ δίδον ιδέας.

Δεύτερον, ἂν πολλαπλασιάζωνται εἰς ἓνα νὰ βαθμὸν· ἐπειδὴ τότε θὰ εἶναι τινὲς ὅπῃ θὰ ἀμελῶνται. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὅπῃ μᾶς φεύγου τινὲς γνώσεις, ἐν ὅσῳ ἀποκτῶμεν ἄλλας.

Τρίτον, μία κακοδιάθεσις μέσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἤθελεν ἀδυνατίσῃ ἢ ταραξῇ τὴν μνήμην, ἂν αὐτὴ ἢ κακοδιάθεσις εἶναι ἓνα ἐμπόδιον εἰς τινὰ κινήματα, τῶν ὑποίων αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἀπόκτησε μίαν ἕξιν. Τότε ἤθελεν εἶναι πράγματα τῶν ὑποίων δὲν ἤθελε φυλάξῃ τελείως τινὰς μνήμην, μάλιστα δὲν ἤθελε μένῃ κανένα, ἂν ἢ κακοδιάθεσις ἤθελεν ἐμποδίσῃ ὅλας τὰς ἕξεις τῷ ἐγκεφάλῳ.

Τέταρτον, μία παράλυσις εἰς τὰ ὄργανα ἤθελε κάμῃ τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα· ἐπειδὴ αἱ ἕξεις τῷ ἐγκεφάλῳ χάνονται κατ' ὀλίγον, ὅταν δὲν βασίζονται πλέον ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων.

Τέλος, τὸ γῆρας ἀδυνατεῖ τὴν μνήμην· ἐπειδὴ τότε τὰ μέρη τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι καθὼς τὰ δάκτυλα ὅπῃ δὲν εἶναι πλέον ἀρκετὰ λιγισικὰ διὰ νὰ κινήθῃν καθ' ὅλης τῆς προσδιορισμῆς ὅπῃ ἐσυνήθισαν. Αἱ ἕξεις χάνονται κατ' ὀλίγον, καὶ δὲν μένουσιν εἰμὴ αἰσθήματα ἀσθενῆ, τὰ ὅποια ἐντὸς ὀλίγου μέλλουσι νὰ χαθῶν. Ἡ κίνησις ὅπῃ φαίνεται ὅτι τὰ βασῆ, εἶναι ἕτοιμη νὰ τελειώσῃ καὶ αὐτὴ ἢ ἴδια.

Συμπέρασμα.

19. Ἡ φυσικὴ ἄρα καὶ ὀργανικὴ ἀρχὴ τῆς αἰσθητικότητος εἶναι μόνον εἰς τινὰς προσδιορισμῆς, τῶν ὑποίων ἢ κίνησις ὅπῃ κάμνει νὰ ζῇ τὸ ζῶον τὴν φυσικὴν ζωὴν, εἶναι δεκτικὴ, καὶ ἢ τῆς μνήμης εἶναι εἰς αὐτὰς τὰς προσδιορισμῆς, ὅταν αὐτοὶ ἔγιναν ἄλλαι τόσαι ἕξεις. Ἡ ἀναλογία εἶναι ὅπῃ μᾶς δίδει

ἐξουσίαν νὰ ὑποθέτωμεν ὅτι εἰς τὰ ὄργανα ὅπῃ δὲν ἤμπορῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, συμβαίνει ἕνα τὶ παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ἐπαρατηρήσαμεν εἰς τὰ ἄλλα. Ἀγνοῶ μὲ τὶ μηχανισμόν τὸ χέρι μὲ ἔχει ἀρκετὴν εὐκαμπτότητα καὶ κινητότητα διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐξίτητων προσδιορισμῶν κινήσεως, ἠξέυρω ὅμως ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ χέρι εἶναι εὐκαμπτότης, ἀσκήσις, ἐξίς, καὶ ὑποθέτω ὅτι ὅλα αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὰ ὄργανα ὅπῃ εἶναι μαζὶ μὲ αὐτὸν ἢ καθέδρα τῆς μνήμης.

Μὲ αὐτὸ δὲν ἔχω βέβαια, εἰμὴ μίαν ιδέαν πολλὰ ἀτελεῖ τῶν φυσικῶν καὶ ὀργανικῶν αἰτιῶν τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς μνήμης, ἀγνοῶ μὲ τελειότητα τὰς πρώτας ἀρχάς. Γνωρίζω ὅτι εἶναι εἰς ἡμᾶς μία κίνησις, καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ καταλάβω μὲ ποίαν βίαν αὐτὴ γίνεται. Γνωρίζω ὅτι αὐτὴ ἢ κίνησις εἶναι ἰκανὴ διαφόρων προσδιορισμῶν, καὶ δὲν ἤμπορῶ νὰ ξεσκεπάσω τὸν μηχανισμόν ὅπῃ τὸ κανονίζει. Δὲν ἔχω ἄρα, εἰμὴ τὸ πλεονέκτημα νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ κάθε αὐτοθέλητον ὑπόθεσιν αὐτὴν τὴν ὀλίγην γνῶσιν ὅπῃ ἔχωμεν ἐπάνω εἰς μίαν ὕλην σκοτεινοτάτην. Εἰς αὐτὸ, σοχάζομαι, εἶναι ὅπῃ οἱ Φυσικοὶ χρεωσθῆν νὰ περιορίζωνται κάθε φοράν ὅπῃ θέλουν νὰ κάμνουν συστήματα ἐπάνω εἰς πράγματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν τὰς πρώτας αἰτίας. (1)

(1) Εἰς τὸ τέλος τέττε τῶν Κεφαλαίων δὲν με φαίνε.

ταὶ ἀκατάλληλον ἔτε ἀπρόσφορον νὰ προδέσω ἐν εἶδει σημειώματος τὰς τρεῖς δόξας τῶν φιλοσόφων εἰς τὰς κατὰ τὰς θελήσεις τῆς ψυχῆς κινήσεις τῆς σώματος.

Οἱ παλαιοὶ ἐδόξαζον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐπιρρέει, ἔχει δηλαδή τινὰ ἐνέργειαν ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, ἔχει συμπάθειαν μὲ αὐτὸ, καὶ αὐτὸ πάλιν μὲ ἐκείνην. Διὰ μέσθ' αὐτῆς τῆς ἐπιρροῆς, αὐτῆς τῆς συμπαθείας, τὸ σῶμα κινεῖται ὅλας τὰς ἐκθεσίας κινήσεις κατὰ τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς. Καθὼς λόγῳ χάριν, δύο ἐκκρεμῆ ὅπῃ ἔχοντα τινὰ κοινωνίαν ἀναμεταξύ τες, ἔχουσι καὶ τὰς κινήσεις τῶν συμφωνοτάτας. Ὁ περίφημος Βαταβὸς Οὐϊγένιος εἶχε δύο ἐκκρεμῆ εἰς τὸ αὐτὸ ξύλον. Κινέμενα τὰ ἐκκρεμῆ ἐκατήυτησαν τέλος, μὲ μεγάλου θαύμα τῆ Οὐϊγενίε, νὰ κτυπῶν ἐν ταύτῳ καὶ τὰ δύο τὰ αὐτὰ κτυπήματα, τὰ δεύτερα λεπτά τὸ ἓνα, τὰ δεύτερα καὶ τὸ ἄλλο. Ἄν ἤθελε τύχη νὰ τὰ διαταράξῃ καὶ νὰ τὰ διαφωνήσῃ τινὰς ἐκτυπῶσαν διάφωνα ὀλίγον, καὶ πάλιν ἐβάνονταν εἰς ὁμοφωνίαν. Ὁ κλόνος ὅπῃ εἶχε διαδοθῆ εἰς τὸ ξύλον διὰ τῆ ὁποίᾳ ἐκοινωνῶσαν, ἦταν ἡ αἰτία. Αὕτη ἡ δόξα, ἡ ὁποία εἶναι καὶ τῶν τωρινῶν φιλοσοφῶρων, ὠνομάσθη Ὁδὸς ἐπιρροῆς.

Ὁ πολυδρῦλλητος Καρτέσιος ἦλθεν ἔπειτα, καὶ μὲ τὸν πέλεκυν ὅπῃ ἐπορίσθη ἀπὸ τὴν αὐλίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑλικότητα τῆς σώματος, ἐκτύπησε μὲ τὸ συνειδισμένον τε θράσος καὶ ἔκοψεν αὐτὴν τὴν κοινωνίαν, καὶ ἐπέσῃσε τὸν Θεὸν κινῶντα τὸ σῶμα κατὰ τὰ νοήματα τῆς ψυχῆς, καὶ κινῶντα τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς κινήσεις τῆς σώματος. Καθὼς δύο ἐκκρεμῆ ὅπῃ περιπατῶν ὁμόφωνα μὲ τὸ νὰ ἔχεν ἓναν ἐπαγρυπνῶντα πάντοτε εἰς τὴν ὁμοφωνίαν τες. Αὕτη ἡ ἀπρόσφορος δόξα εἰς τὸ πάνσοφον καὶ παντοδύναμον Ὀν ὠνομάσθη Ὁδὸς παρασάσεως.

Ὁ πολὺς Δεῖβνίτιος δυσαρεσόμενος καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην, ἔλεγεν. Ἡ ψυχὴ δὲν ἐπιρρέει τελείως εἰς τὸ σῶμα, μήτε τὸ σῶμα εἰς τὴν ψυχὴν· μήτε ὁ Θεὸς διε-

γαίρει τὰ αἰσθήματα εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ παραγίει τὰς
 κινήσεις εἰς τὸ σῶμα. Δὲν πρέπει εἰς τὴν ἐξήγησιν φυσικῶν
 κῶν πραγμάτων νὰ εἰσαγῆ τινὰς τὸν Θεὸν ἢ τὸν ἄνθρωπον
 μὴχανῆς καθὼς κἀμυν εἰς τὰ θεάτρα. Ἡ ψυχὴ ἔχει
 μίαν ἐσωτερικὴν καὶ ἐσιώδη δύναμιν εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ
 τὸ πᾶν κατὰ τὴν θέσιν τῆ σωματικῆς καὶ εἰς αὐτὸ εἰσε-
 ναι ὅπῃ συνίσταται ἡ εὐία της. Τὸ σῶμα εἶναι μία μηχανὴ
 κατὰσκευασμένη μετὰ τοιοῦτον τρόπον, ὅπῃ αἱ κινήσεις
 τε ἀπολοῦν πάντοτε τὰ παρασκήματα (ἐκεῖνα δηλαδὴ
 ὅπῃ παρασκήνουνται) τῆς ψυχῆς. Κάθε μία ἀπὸ αὐτῶν τῶν
 δύο ὑποστάσεις ἐνεργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ δι' ἑαυτήν, καὶ καίμα
 μία ἐπιρροή καὶ κοινωνία δὲν εἶναι ἀνεκμεταξύτων. Ὁ Θεὸς
 οἷως προΐδων ἐκεῖνο ὅπῃ ἡ ψυχὴ ἤθελε εὐχαρίζεται εἰς
 αὐτὸν τὸν κόσμον, καὶ ἐκεῖνο ὅπῃ ἤθελε εὐχὴ εὐεργετῆ
 κατὰ τὴν θέσιν τῆ σωματικῆς, ἐπιβίβασε τὸ σῶμα μετὰ
 τὴν ψυχὴν τόσον, ὅπῃ εἶναι μία ἀριμονία ἀκριβῆς καὶ εὐ-
 σμῖος ἀναμεταξύ εἰς τὰ αἰσθήματα ἢ ἐνσθήματα τῆς ψυ-
 χῆς καὶ εἰς τὰς κινήσεις τῆ σωματικῆς. Οὕτω λόγου χάριν
 ἡ ψυχὴ τῆ Ὀμήρου παρήγε τὴν Ἰλιάδα, καὶ τὸ χεῖρ τῆ
 ἔγραψε τὴν Ἰλιάδα, χωρὶς αὐτὸ τὸ χεῖρ νὰ ὑπακῆ δὲ
 πωσδηποτέρῳ εἰς τὸν σκοπὸν τῆ Συγγραφῆς. Πλὴν ὁ
 Θεὸς εἶχε κανονίσῃ πρὸ πάντος χρόνον ὅπῃ ἡ ψυχὴ τῆ
 Ὀμήρου νὰ κάμη εἶχες, καὶ ἓνα χεῖρ προσκολλημένον εἰς
 τὸ σῶμα τῆ Ὀμήρου νὰ τῆς γράψῃ. Ἐνὶ λόγῳ ὁ Λεῖβαν-
 νίτιος ἐθεωρεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς δύο αὐτομά-
 τα, ὡς δύο νευρόσπασα, συγκεκριημένα ἕως, ὅπῃ
 συναπαντῶνται ἀκριβῶς εἰς τὰς κινήσεις της. Καθὼς δύο
 κκρημνῆ κατασκευασμένα κατ' ἀρχὰς μετὰ τὴν τέχνην
 ὅπῃ εἰς τὸ εἶξεν νὰ περιπατῆν ὀμόφωνα ἀκριβέστατα. καὶ
 τῆ ἢ δόξα ὠνομάσθη προδιατεταγμένη ἀριμονία.

Ὅτι ἀναμεταξύ τῆς ψυχῆς εἶναι μία ἐπιρροή, μία
 συμπάθεια, μία ἀριβαία ἐνέργεια, μία ἀντενέργεια, ὁ
 ὀρθος λόγος μᾶς πείθει· πλὴν μήτε τῆτο τὸ σύστημα,
 μήτε ἐκεῖνα ἐξήγησιν εὐτελῶς τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὅποιον τοῖ

σῶμα ενεργεῖ, ἐπιρρέει ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ ψυχὴ πάλιν ἀνενεργεῖ, ἀντεπιρρέει ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι δύο ὑποστάσεις πάντῃ διαφοροὶ, καὶ ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τὴν ψυχὴν, παρὰ ἀπὸ τῆς ἀναμεικτῆς, καὶ αὐτὰς πάλιν δὲν τὸς γνωρίζομεν παρὰ ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων των. Αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα φανερῶνται εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς μεσολαβίσεως τοῦ σώματος. Βλέπομεν ἔτι τὴν ἐπιρροὴν τῆς ψυχῆς ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ σώματος ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, περαιτέρω ὅμως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ διαχωρήσωμεν ἵπτιδῃ τὸ κάλυμμα μένει ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν ἐκεῖνο ὅτι εἶναι μία ἰδέα, μία ἔννοια θεωρημένη εἰς τὴν ψυχὴν, μήτε πῶς αὐτὴ ἢ ἰδέα καὶ αὐτὴ ἢ ἔννοια παράγονται ἐκεῖ. Ὅτι παράγονται, εἶναι ἓνα γεγονός, καὶ ἀσπλῆξως, πασίδηλον, τὸ πῶς, εἶναι ἀκόμη εἰς τὸ σκότος, καὶ βέβαια εἰκασίας πάντοτε δι' οὐδὲν κάμνεν διὰ αὐτὸ καὶ ἄχι ἄλλο τίποτε.

Τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νῦν Φιλοσόφων εἶναι μία δόξα εἰς τὴν ὁποῖαν ὀδηγεῖ ἡ πείρα καὶ ἡ πειρατήρησις καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος. Τὸ τῷ Καρτεσίῳ καὶ τῷ Λεϊβνιτίῳ εἶναι δόξαι εἰς τὰς ὁποίας ἤλθαν ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ἐπίνοιαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὴν φαντασίαν. Εἶναι ὑποθέσεις πάντῃ ἀσημελιώτοι.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ.

Ἡ ἀνάλυσις θεωρημένη εἰς
τὰ μέσα καὶ ἀποτελέσμα-
τά της, ἢ ἡ τέχνη τοῦ σταλο-
γίσεσθαι, καταντημένη εἰς
μίαν γλῶσσαν καλοφκίλας-
μένην.

Γνωρίζομεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν ὅλων
τῶν ἰδεῶν μας, γνωρίζομεν ἐξ ἴσης τὴν ἀρχὴν καὶ
τὴν γένεσιν ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς μας. Καὶ
ἠξεύρομεν ὅτι ἡ ἀνάλυσις ὅπως μᾶς ὠδήγησεν εἰς αὐ-
τὰς τὰς γνώσεις, εἶναι ἡ μόνη μέθοδος ὅπως ἡμ-
πορεῖ νὰ μᾶς ὠδηγήσῃ καὶ εἰς ἄλλας. Αὐτὴ εἶναι
κυρίως ὁ μοχλὸς τῆς νοῦς, καὶ μέλλομεν νὰ τὴν θεω-
ρήσωμεν τώρα εἰς τὰ μέσα της καὶ ἀποτελέσματά της.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν . Α΄.

ΠΩΣ ΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΟΠΟΥ ΧΡΕΩ-
 ΣΤΟΤΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΣΧΗ-
 ΜΑΤΙΖΟΥΝ ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΠΟΥ
 ΚΑΘΕΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΕ-
 ΜΕΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΠΛΑΝΩΜΕ-
 ΘΑ ΟΤΑΝ ΑΛΗΣΜΟΝΟΥ-
 ΜΕΝ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
 ΤΗΣ.

Πώς ἡ φύσις μᾶς μανθάνει αὐτὴ ἢ ἰ-
 δία νὰ συλλογίζωμάσθῃ, κανονίξασκ
 αὐτὴ ἢ ἰδία τὴν χρῆσιν τῶν δυ-
 νάμεών μας.

Α΄. **Ε**ἶδαμεν ὅτι μὲ τὸ ἐπιθυμία δὲν ἤμπο-
 ρεῖ τινὰς νὰ ἐννοήσῃ, εἰμὴ τὴν διεύθυνσιν τῶν δυ-
 νάμεων ἐπάνω εἰς τὰ πράγματα ὅπῃ χρειάζομά-
 σθε. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν ἐπιθυμίας, παρά μὲ τὸ
 νὰ ἔχομεν χρείας νὰ εὐχαρισήσωμεν. Οὕτω λοιπὸν

χρεῖται ἔπιθυμῖαι, εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ μᾶς κινεῖ εἰς ὅλας μας τὰς ἀναζητήσεις.

Αἱ χρεῖται μας ἔτι τὰ μέσα εἰς τὸ νὰ τὰς εὐχαρισήσωμεν ἔχον τὸν λόγον τῆς εἰς τὸν συχηματισμὸν τῶν ὀργάνων, καὶ εἰς τὰς πρὸς αὐτὰν τὸν συχηματισμὸν χέσεις τῶν πραγμάτων. Λόγῳ χάριν ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον εἶμαι συχηματισμένος, προσδιορίζει τὰ εἶδη τῆς τροφῆς ἀπὸ χρεῖται, καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ προϊόντα εἶναι συχηματισμένα αὐτὰ τὰ ἴδια, προσδιορίζει ἐκεῖνα ὅπῃ ἤμπορῶν νὰ μὲ χρησιμεύσῃν εἰς τροφήν.

Δὲν ἤμπορῶ νὰ ἔχω αὐτῶν τῶν διαφόρων συχηματισμῶν, εἰμὴ μίαν γνῶσιν πολλὰ ἀτελεῆ. Τῆς ἀγνοῶ καθ' αὐτό. Ἡ πείρα ὅμως μὲ μαρτυρεῖ τὴν χρῆσιν τῶν πραγμάτων ὅπῃ μὲ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐδιδάχθην αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἡδονὴν ἔτι λύπην, ἔτι ἀγλίγωρα. Τὸ νὰ ἡξεύρω περισσότερο μοὶ εἶναι ἀνωφελές, ἔτι ἡ φύσις περιορίζει ἐδῶ τὰ μαθήματά της.

Βλέπομεν εἰς τὰ μαθήματά της ἓνα σύστημα τῶ ὁποῖς ὅλα τὰ μέρη εἶναι ἐντελῶς καλοτεταγμένα. Ἄν εἶναι εἰς ἐμένα χρεῖται ἔπιθυμῖαι, εἶναι ἔξω μὲ ὑποκείμενα εἰς τὸ νὰ τὰς ἀναπληρώσῃν, ἔτι ἔχω τὴν δύναμιν νὰ τὰ γνωρίζω ἔτι νὰ τὰ ἀπολαύω.

Αὐτὸ τὸ σύστημα συσφίγγει φυσικὰ τὰς γνώσεις μὲ εἰς μίαν σφαιρὰν ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ χρεῖται, ἔτι ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ πραγμάτων εἰς χρῆσιν μὲ. Μὰ, ἂν αἱ γνώσεις μὲ δὲν εἶναι πολυάριθμοι,

εἶναι καλὰ τεταγμένα· ἐπειδὴ τὰς ἀπόκτησα εἰς τὴν τάξιν τὴν ἰδίαν τῶν χρειῶν μου, καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν σχέσεων τὰς ὁποίας τὰ πράγματα ἔχον πρὸς ἐμένα.

Βλέπω λοιπὸν εἰς τὴν σφαῖραν τῶν γνώσεών μου ἓνα σύστημα ὅπῃ εἶναι σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἀκολούθησε πλάττωντάς με· καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι θαυμαστόν· ἐπειδὴ ὄντας δεδομένοι αἱ χρειαι μου αἱ δυνάμεις μου, εἶναι δεδομένοι ἐξ ἴσης καὶ αἱ ἀναζητήσεις μου καὶ αἱ γνώσεις μου αἱ ἴδιαι.

Κάθε τι εἶναι ἐξ ἴσης δεμένον καὶ εἰς τὸ ἓνα καὶ εἰς τὸ ἄλλο σύστημα. Τὰ ὄργανά μου, τὰ αἰσθήματα ὅπῃ δοκιμάζω, αἱ κρίσεις ὅπῃ κάμνω, ἡ πέτρα ὅπῃ τὰς ἐπικυρώνει ἢ τὰς διορθώνει, σχηματίζουν τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο σύστημα διὰ τὴν συντήρησίν μου. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐκεῖνος ὅπῃ μὲ ἔκαμε δὲν ἐδιόθεσεν ὅλα μὲ τὴν τάξιν, παρὰ διὰ νὰ ἐπαγρυπνήῃ ὁ ἴδιος ἐπάνω μου. Ἴδὲ τὸ σύστημα ὅπῃ ἔπρεπε νὰ σπευδάσθην διὰ νὰ μάθω νὰ συλλογίζωμαι.

Πρέπει νὰ παρατηρῶμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰς δυνάμεις ὅπῃ ὁ συχνηματισμός μου μάς δίδει, τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὅπῃ αὐτὸς μάς κάμνει νὰ κάμνωμεν. Ἐνὶ λόγῳ, πρέπει νὰ παρατηρῶμεν μὲ μεγάλην προσοχὴν ἐκεῖνο ὅπῃ κάμνομεν μόνον ὄντες ἔτι συχνηματισμένοι. Τὰ μαθήματά τε ἂν ἤξεύραμεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπ' αὐτὰ, ἢ θελαν εἶναι ἢ καλλιτέρα λογικῆ.

Τῷ ὄντι, ἢ τί μᾶς μανθάνει αὐτός; νὰ ἀποφεύγωμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ μᾶς βλάβῃ, καὶ νὰ ἀμαζητῶμεν ἐκεῖνο ὅπῃ ἢμπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμον. Μὰ ἢ δὲ κάμῃ χρεῖα διὰ αὐτὸ νὰ κρίνωμεν διὰ τὴν ἔσταν τῶν ὄντων; Οἱ δημιουργοὶ τῆς φύσεως δὲν τὸ ἀπαιτεῖ. Ἡξεύρει ὅτι δὲν ἔκαμεν αὐτὰς τὰς ἔστας ἐφικτὰς εἰς ἡμᾶς. Θέλει μόνον νὰ κρίνωμεν διὰ τὰς σχέσεις ὅπῃ τὰ πράγματα πρὸς ἡμᾶς ἔχον, καὶ διὰ ἐκείνας ὅπῃ ἔχον ἀναμεταξύτους, ὅταν ἡ γνώσις αὐτῶν τῶν ὑπερινῶν ἢμπορεῖ νὰ μᾶς εἶναι ὠφέλιμος.

Ἔχομεν ἓνα μέσον νὰ κρίνωμεν διὰ αὐτὰς τὰς σχέσεις καὶ εἶναι τὸ μόνον· αὐτὸ εἶναι τὸ νὰ παρατηρῶμεν τὰ αἰσθήματα ὅπῃ τὰ ἀντικείμενα κάμνῃ ἐπάνω μας. Ὅσον τὰ αἰσθήματά μας ἢμποροῦν νὰ ἐκταναῖον, τόσον ἡ σφαῖρα τῶν γνώσεών μας ἢμπορεῖ καὶ αὐτὴ ἢ ἰδία νὰ ἐκταναῖον. Παρεταίρω καὶ ἔξεσκέπασις μᾶς εἶναι ἐμποδισμένη.

Εἰς τὴν τάξιν ὅπῃ ἡ φύσις μας ἢ ὁ συχνηματισμός μας βάνει ἀναμεταξύ εἰς τὰς χρεῖας μας καὶ εἰς τὰ πράγματα, μᾶς δείχνει ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ σπυδάσωμεν τὰς σχέσεις ὅπῃ μᾶς εἶναι ἔσιφδες νὰ γνωρίσωμεν. Ὅντες τόσον περισσότερο εὐτυχεῖς εἰς τὰ μαθήματά της, ὅσον αἱ χρεῖαι μας εἶναι περισσότερο κατεπεύγσαι, κάμνομεν ἐκεῖνο ὅπῃ μᾶς δείχνει νὰ κάμωμεν, καὶ παρατηρῶμεν μετὰ τῆς τάξιν. Μᾶς κάμνει ἄρα νὰ ἀναλύωμεν πολλὰ ὀγλίγωρα.

Ὡσάν ὅπῃ αἱ ἀναζητήσεις μας περιορίζονται εἰς

τὰ μέσα τῆ νὰ εὐχαρισήσωμεν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν χρειῶν ὅπῃ αὐτὴ μᾶς ἔδωκεν, ἂν αἱ πρῶται μᾶς παρατηρήσεις ἔγιναν καλῶς, ἢ χρήσις ὅπῃ κάμνομεν τῶν πραγμάτων, τὰς ἐπικυρῶνει παρευδύς· ἂν ἔγιναν κακῶς, αὐτὴ ἢ ἰδία χρήσις τὰς χαλνᾶ ἔξ ἴσθ παρευδύς, ἢ μᾶς δείχνει ἄλλας παρατηρήσεις νὰ κάμωμεν. Οὕτω λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ πέσωμεν εἰς ἀπάτας, ἐπειδὴ εὐρίσκοντα εἰς τὴν ὁδὸν μᾶς. Αὐτὴ ὅμως ἢ ὁδὸς εἶναι ἢ ὁδὸς τῆς ἀληθείας, ἢ ἢ χρήσις μᾶς ὁδηγεῖ εἰς αὐτήν.

Νὰ παρατηρῇ στίνας σχέσεις, νὰ ἐπικυρῶνῃ κρίσεις μὲ νέας παρατηρήσεις, ἢ νὰ τὰς διορθῶνῃ παρατηρῶντας πάλιν, αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ ἢ φύσις μᾶς διδάσκει νὰ κάμνωμεν, ἢ δὲν κάμνομεν παρά νὰ τὸ κάμνωμεν ἢ νὰ τὸ ξανακάμνωμεν εἰς κἀδε νέαν γνῶσιν ὅπῃ ἀποκτῶμεν. Τοιαύτη εἶναι ἢ τέχνη τῆ συλλογίζεσθαι, εἶναι ἀπλῆ καθὼς ἢ φύσις ὅπῃ μᾶς τὴν μαρτυρεῖ.

Πῶς, ἀλησμονεῦντες τὰ μαθήματα τῆς φύσεως, συλλογίζομασθε ἀκολουθεῦντες κακὰς ἔξεις.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι γνωρίζομεν αὐτὴν τὴν τέχνην ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ τὴν γνωρίζωμεν. Αὐτὸ ἠθέληεν εἶναι ἀληθινὸν τῷ ὄντι, ἂν ἠμαρταν πάντοτε ἱκανοὶ νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἶναι ἢ φύσις ὅπῃ μᾶς τὸ διδάσκει, ἢ ὅτι μόνη ἠμπορεῖ νὰ μᾶς τὸ διδάξῃ· ἐπειδὴ τότε ἠθέλαμεν ἀκολουθήσῃ καθὼς μᾶς ἔκαμε νὰ ἀρχίσωμεν.